

ШТА ЈЕ ЕВРОПСКА УНИЈА УРАДИЛА ЗА СРБИЈУ



Beograd, maj 2005. godine

Издавач:
Европски покрет у Србији
Краља Милана 31
www.emins.org

За издавача:
мр Данијел Пантић

Аутор:
Владимир Међак

Консултант:
Срђан Сталетовић

Уредник:
Небојша Миленковић

Лектура и коректура:
Нина Лопандић

Фотографије:
Архива Европске агенције
за реконструкцију

Дизајн и припрема:
Агенција ТвАдв
www.tvadv.co.yu

ЕВРОПА СРБИЈИ ОД 2000-2004. ГОДИНЕ

Европска унија је започела ширу помоћ Србији након 5. октобра и пада режима Слободана Милошевића. У земљи је постојао недостатак лекова, намирница, струје, ђубрива и сточне хране. Одмах је почело спровођење програма хитне помоћи вредан 180 милиона евра који је Србији помогао током зиме 2000/2001. године. У 2002. години ЕУ је повећала помоћ



Србији кроз дугорочне планове реконструкције, али се временом са хуманитарне помоћи прелази на помоћ у развоју земље. Ваља нагласити да помоћ долази како од Европске уније директно, тако и од чланица Европске уније на индивидуалној основи. Од јануара 2001. године до краја 2004.

године ЕУ је директно упутила у Србију помоћ у износу од 980 милиона евра, не рачунајући билатералну помоћ држава чланица. Главни инструмент помоћи Европске уније представља програм за обнову, развој и стабилизацију, КАРДС (CARDS - Community Assistance for Reconstruction and Development). Приоритети програма КАРДС су између осталог: обнова и стабилизација државе, развој одрживе тржишне привреде, унапређење поштовања људских и мањинских права, помоћ борби против организованог криминала и корупције, смањење сиромаштва, образовање, унапређење животне средине итд. Европска комисија је из програма КАРДС одобрила за 2005. годину 184 милиона евра финансијске помоћи Србији и Црној Гори. За спровођење програма КАРДС у Србији је задужена Европска агенција за реконструкцију (ЕАР).

Будући да помоћ коју је примила Србија обухвата скоро све области живота од енергетике, саобраћаја, реформе државне управе, заштите животне средине па до културе и образовања, осврнућемо са на најзначајније секторе и пројекте чије је извођење помогла Европска унија.

Енергетика

Деценија лошег управљања, недостатак средстава за реконструкцију и НАТО бомбрадовање 1999. године довели су енергетски сектор крајем 2000. године скоро до тоталног колапса. Након промена октобра 2000. ЕУ је Србији пружила помоћ за поправак и реконструкцију енергетског сектора.



Преко програма "Енергија за демократију" ЕУ је упутила нафту за грејање која је служила за рад електрана, општинских топлана и болница. Овим програмом је било обухваћено скоро 80% становништва Србије. Током зиме 2000-2001. скоро 70% потреба за електричном енергијом Србије је било покривено увозом од стране ЕУ. Битно је напоменути да је 2000. године Србија била 54 дана без струје, 2001. године само 4 дана без струје, после 2001. снабдевања струјом је стабилизовано.

Активност у овој области се заснива на поправци главних електрана, испоруци резервних делова и нових машина. Ремонтовани су електро-водови и обезбеђена трансформаторска опрема. Производња у рудницима угља, основним изворима горива у овој области је унапређена како би се смањила потреба за увозом струје и побољшало домаће снабдевање енергијом.

Највећи појединачни пројекти су били санација блока А3 (снаге 305 мегавата) у термоелектрани „Никола Тесла” поред Београда вредна 50 милиона евра и ремонт блока А5 вредан 55 милиона евра. Овим инвестицијама је враћена у рад електрана која представља основног снабдевача електричном енергијом тог дела Србије. Такође, урађени су мањи ремонти блока Б1 у вредности од 5 милиона евра.

Саобраћај/Инфраструктура

Познато је да се Србија налази на једној од најважнијих саобраћајаних раскрсница у овом делу Европе и да представља природни пут са истока на запад и обрнуто. Међутим, године санкција и неодржавања, изолација и бомбардовање 1999. године утицали су на стање саобраћајне инфраструктуре, која је крајем 2000. године



била у катастрофалном стању. Такође, Србија се налази на европском коридору 10 и коридору 7, а 2004. године Београд је одређен за саобраћајни центар у овом делу Европе. Због свега наведеног велики део помоћи и инвестиција из ЕУ се слива првенствено у област реконструкције и унапређења саобраћаја у Србији.

Основна идеја је повезивање Србије са главним саобраћајним токовима ЕУ и омогућавање веће пропусне моћи и веће слободе протока саобраћаја на главној трансевропској артерији, али у исто време смањење загађења у градовима кроз које главни путеви пролазе.

Најважнији пројекти у овој области су изградња граничног прелаза Хоргош, на граници са Мађарском, на коридору 10, нашој за сада једином директном границом са Европском унијом. Вредност пројекта је 10 милиона евра.

Обнова моста „Слобода” преко Дунава код Новог Сада срушеног у НАТО бомбаровању 1999. године, износи 41 милион евра. Очекује се да ће мост бити реконструисан у првој половини 2005. године.

Мост преко Дунава код села Бешка, финансираће се од стране Европске банке за обнову и развој у висини од 52 милиона евра. Расписивање тендера за израду главног пројекта и градњу моста очекује се крајем године.

Финансирање Студије изводљивости у вредности од 1 милиона евра која је неопходан услов за изградњу заобилазнице око Београда, која ће смањити притисак транспорта кроз Београд и самим тим смањити загађење у главном граду.

Финансирање изградње граничног прелаза Батровци код Шида, на коридору 7, у вредности од 5 милиона евра. Овај правац представља најбржи правац до западне Европе и до сада је представљао "уско грло" на коридору 7.

У припреми је и осавремењавање и проширење граничног прелаза Прешево према Македонији и Градина ка Бугарској чиме би се омогућио лакши пролаз према југу и истоку.

На овај начин ће бити модернизовани гранични прелази на најзначајнијим путним правцима.

Европска инвестициона банка и Европска банка за обнову и развој су учествовале 2004. године у рехабилитацији 650 - 700 км магистралних путева у Србији са преко 68 милиона евра.

Осим саобраћајних пројеката ЕУ је финансирала кроз програм "Градови и школе за демократију" у вредности од 25 милиона евра, пројекат у 160 општина поправљања система водовода и канализације, опремања служби за одношење смећа и поправљање и опремање школа.

Животна средина

Квалитет животне средине представља један од основних услова за квалитетан живот грађана сваке земље. Услед недостатка средстава и добрим делом небриге према животној средини стање у овој области је на ниском нивоу развоја. Приближавање



стандардима развијеног света у овој области представља један од најбитнијих приоритета Србије и свих њених грађана. Због тога је ЕУ до сада издвојила 13 милиона евра за развој заштите животне средине у Србији, развој свести о потреби њене заштите, али и за развој неопходних административних капацитета за побољшање стања у овој области, а пре свега

путем јачања Управе за заштиту животне средине која са налази у оквиру Министарства за науку и животну средину.

Као највећи појединачни пројекат у овој области издваја се донација Европске уније вредна 31 милион евра за увођење нове технологије за одлагање пепела и шљаке у ТЕ „Никола Тесла Б” што ће битно смањити количина отпадних вода као и за постављање филтера за пречишћавање ваздуха на димњаке ТЕ „Никола Тесла” и ТЕ „Костолац” чиме ће бити умањена емисија штетних гасова које ове две термоелектране испуштају имајући у виду да је гориво на које оне раде фосилног порекла, тј угаљ.

У припреми је пројекат израде првог постројења за прераду индустријског и опасног отпада, будући да такво постројење у Србији сада не постоји. Издвојено је 14 милиона евра за изградњу прве фазе постројења које укључује физичко-хемијску прераду индустријског отпада и изградњу депоније. На овај начин би се на прихватљив начин уништавао овакав отпад штедећи при том средства која би морала да се идвоје за извоз таквог отпада тј. за његово уништавања у некој другој држави која има овакво постројење.

Здравство

Сектор здравстава је доста дуго био занемариван што је резултирало несташицом лекова и дотрајалом и неупотребљивом опремом по болницама широм земље. Крајем 2000. године ЕУ је уложила 20 милиона евра у увоз неопходних лекова који су дистрибуирани преко 160 апотека и 175 здравствених установа широм земље. Пројекат набавке лекова ЕУ је продужила све до јуна 2003. године. Године 2001. је почео програм набавке медицинских апарата и оправке постојећих широм земље будући да је просечна старост медицинских апарата у Србији око 30 година. Око 250 здравствених институција је било укључено у овај програм. Испоручено је 54 рентгена у 44 здравствене установе док је у осталим установама купљена нова опрема или је постојећа поправљена.

Средствима из програма КАРДС извршена је обнова и унапређење производног погона Института за имунологију и вирусологију "Торлак" за оралну полио вакцину.

ЕУ је дала донације у вредности од 1.655.000 евра Институту/Заводима за трансфузију крви у Београду, Новом Саду и Нишу. Донација се састоји од медицинске и компјутерске опреме, а инсталација је почела у октобру 2004. године.

Године 2003. потписан је Уговор о давању кредита у износу од 50 милиона евра за реконструкцију 20 болница од регионалног значаја, тј. унапређење општег стања објеката и њихове инфраструктуре и замена старе и дотрајале, и набавка нове медицинске опреме. У пројекат су укључене следеће здравствене установе: Опште болнице у Суботици, Кикинди, Панчеву,



Сомбору, Сремској Митровици, Смедереву, Новом Пазару, Зајечару, Ужицу, Чачку, Крушевцу, Пироту, Лесковцу, Параћину, Јагодини, Ћуприји, Гинеколошко - акушерску клинику "Народни фронт", Институт за здравствену заштиту мајке и детета Србије "Др Вукан Чупић", Клиничко - болнички центар "Земун", Клиничко - болнички центар

"Звездара". Пројекат ће обухватати: грађевинске радове, унапређење инфраструктуре, побољшање општих услова за боравак пацијената, унапређење стандарда болничких услуга, медицинску опрему, велике поправке и/или куповина резервних делова ради омогућавања да основна опрема буде враћена у употребу.

Образовање

ЕУ је помогла поправку и испоруку опреме, пре свега компјутера, у преко 600 школа широм Србије. Такође, опремљене су лабораторије и тест учионице у којима ће ђаци добијати практична знања.

Помоћу средстава добијених од ЕУ (13 милиона евра) израђен је ВЕТ програм реформе средњег стручног образовања (Vocational Educational Training - VET) за средње стручне школе у Србији.

Овим програмом се осавремењује школски програм у средњим школама у Србији, како би се средњошколско образовање учинило што практичнијим и употребљивијим након завршетка школовања. Циљ је да се обучи радна снага која ће одмах након завршетка школовања бити у могућности да практично примени стечено знање, како би се одговорило будућим потребама привреде и тренутним потребама појединца за запошљавањем и потребама предузећа за обученом



радном снагом. Покренут је програм тзв. пилот-одељења која ће водити већој прилагодљивости школства потребама привреде у локалним срединама.

Пољопривреда и сеоски развој

ЕУ финансира унапређење и модернизацију ветеринарске, санитарне и фитосанитарне инспекције и изградњу, опремање и модернизацију одговарајућих лабораторија које ће се бавити контролом квалитета у овој области.

Ове лабораторије и инспекције су неопходне како би се побољшала контрола квалитета хране и спречило појављивање и евентуално ширење одређених болести међу животињама и у крајњој линији спречило њихово преношења на људе. Такође, исправном контролом и доследном применом прописа о исправности и безбедности намирница Србија долази у могућност да своје велике потенцијале које има у пољопривреди оствари путем извоза својих производа на страна тржишта и тиме оствари значајне приливе капитала које је у прошлости остваривала. Ово је немогуће без постојања адекватних потврда о контроли квалитета.



Преко 32000 пољопривредника и 650 фирми је добило помоћ од ЕУ у ђубриву вредну 15.5 милиона евра што је омогућило повећање прихода и већу засејаност обрадивих површина. Предност овог програма је била у томе што су по први пут земљорадници могли да врате зајам за ђубриво након производног циклуса, а не пре.

Реформа државне управе

ЕУ је помогла реорганизацију и реформу Министарства финансија и увођење пореза на додату вредност (ПДВ) у Србији набавком неопходне опреме и обуке за службенике Министарства финансија и Пореске управе која се бави наплатом пореза и вођењем евиденције о пореским обвезницима. Увођење ПДВ представља основно услов за модернизацију пореског система у Србији и његово довођење у равн са пореским системима развијених држава. Из програма КАРДС је



за увођење ПДВ и развој система неопходног за његово управљање утрошено 46 милиона евра, од којих 23 милиона за информатичку опрему, а 23 милиона за неопходне информационе програме и обуку службеника.

ЕУ помаже увођење у Србији стандарда и техничких прописа који важе на тржишту ЕУ за индустријску робу и пољопривредне производе, како би роба из Србије била конкурентна и тако могла да буде пласирана на тржишту ЕУ, чиме би Србија остварила значајни прилив свежег капитала. Усвајање стандарда и техничких захтева је основни предуслов за пласман робе из Србије на тржиште ЕУ.

Контрола граница на начин какав је предвиђен у ЕУ је основни предуслов да би држава постала члан ЕУ, али и један од услова који треба испунити како грађани те државе не би морали да траже визе за улазак у ЕУ. ЕУ је преко програма КАРДС уложила око 15 милиона евра у модернизацију граничних прелаза Хоргош и Батровци и у набавку опреме за пограничну полицију, која већ фазно преузима контролу границе од једница Војске СЦГ.

Реконструисана је судница број 1 у Палати правде у Београду према највишим светским стандардима и опремљена најсавременијом опремом за вођење и праћење суђења. Пројекат је вредан око 1 милион евра.

Предузетништво (мала и средња предузећа)

За финансирање развоја малих и средњих предузећа подељено је до сада преко 15 милиона евра кредита за покретање малог бизниса. Овиме је створено преко 3000 нових радних места. Основано је седам регионалних центара за пословно саветовање и 10 подканцеларија широм Србије.

* * *

Закључак је да је највећи део помоћи утрошен је за обнову и реконструкцију инфраструктурне у области енергетике и саобраћаја чије је одржавање занемаривано током претходног периода или је уништена у НАТО бомбардовању 1999. године. Такође, значајан део средстава је намењен програмима развоја који ће омогућити отварање нових радних места и покретање економске активности која ће даље довести до економског раста и стабилизације.

ШТА НАС ЧЕКА У БУДУЋНОСТИ?

Србија као кандидат за чланство у ЕУ

Важно је истаћи да помоћ и средства која свака држава добија од Европске уније зависи од фазе у процесу европске интеграције у којој се та држава налази. Што се држава више приближава чланству у ЕУ то су и средства обимнија.

Европска унија своје планиране активности исказују кроз вишегодишњи буџетски програм који траје седам година. ЕУ се



тренутно налази у буџетском периоду 2000-2006, а у току је израда програма за период 2007-2013. године.

Будући да је израда буџетског плана за наредни период у току, непознаница је колико ће бити предвиђено средстава за држава кандидате за чланство, а самим тим и за Србију која ће постати кандидате за чланство у овом периоду. Због тога ћемо анализирати искуства других држава које су овај пут недавно прошле, јер се из њиховог искуства могу извући поуке шта ће нас чекати у истом процесу.

Када држава стекне статус кандидата отварају јој се бројне могућности за приступ претприступним фондовима ЕУ. Знајући да је процес интеграције и транзиције веома скуп за сваку државу, а поготово за сиромашне државе, ЕУ је одвојила значајна средства за помоћ тим државама. Поред већ описаног деловања програма КАРДС у Србији, за државе кандидате ЕУ је понудила још два фонда који овим државама помажу да се приближе стандардима ЕУ.

То су САПАРД - Помоћ у развоју пољопривреде и села (SAPARD - Support for Agriculture and Rural Development) и ИСПА - Инструмент структурне политике за претприступање (ISPA - Instrument for Structural Policy for Pre-Accession).

САПАРД има за циљ да помогне одрживи развој пољопривреде и развој сеоских подручја. Треба да помогне у решавању проблема проузрокованих дугорочним прилагођавањем пољопривреде новом начину рада какав је својствен ЕУ. Основна идеја којом се руководи овај програм је помоћ селу у транзицији и због тога се пажња нарочито посвећује развоју пољопривредних делатности, али и давању помоћи приликом промене делатности са пољопривредне на друге облике економске активности.

Други циљеви фонда су:

1. улагање у пољопривредне задруге и јачање њихове функције,
2. упознавање држава кандидата са процедурама које постоје у оквиру ЕУ за управљање фондовима који постоје за државе чланице ЕУ,
3. помоћ облицима производње који штите животну средину и развоју и унапређењу сеоске инфраструктуре.

Румунија и Бугарска као државе чија је пољопривреда у сличном стању као и наша су за 2004. годину из овог фонда добиле око 225 милиона евра (Румунија око 170 милиона евра, а Бугарска око 55 милиона евра).

ИСПА има за циљ да обезбеди помоћ државама кандидатима да достигну стандарде ЕУ у области саобраћаја и заштите животне средине. Ове две области су до изузетног значаја за државе кандидате, јер је стање у овим областима најчешће врло тешко, а да су за санирање проблема неопходна велика средства која државе кандидати немају на располагању због слабог економског стања. Такође, радови у области саобраћаја су веома обимни и самим тим запошљавају велику количину радника смањујући незапосленост и социјалне тензије у држави. Основни циљеви овог фонда су:

1. упознавање држава кандидата са процедурама које постоје у оквиру ЕУ за управљање фондовима који постоје за државе чланице ЕУ,

2. помоћ у постизању стандарда ЕУ у области заштите животне средине али и исправљања негативног утицаја који развој саобраћаја може да има на животну средину,
3. унапређење и спајање постојеће саобраћајне мреже државе кандидата са транс-европском саобраћајном мрежом.

Постоји врло јасна веза између развоја економије и развоја саобраћајне инфраструктуре будући да лоша саобраћајна мрежа штети економској интеграцији државе. Због тога ће приоритетни пројекти у Србији бити они који побољшавају везу Србије са ЕУ пре свега преко коридора 10 и коридора 7. Имајући у виду да је Београд већ одређен од стране ЕУ за саобраћајни центар друмског, железничког, авио и речног саобраћаја у овом делу Европе, може се очекивати да ће значајна средства бити одређена за развој саобраћаја у Србији.

Поређења ради Бугарска је из ИСПА фонда за 2004. годину добила 120 милиона евра (70 мил. евра за транспорт и 50 мил. евра за животну средину), а Румунија 333 милиона евра (113 мил. евра за транспорт и 220 мил. евра за животну средину).

У периоду 2007-2013. ради лакшег управљања и координације Европска унија предвиђа да све фондове који сада постоје у оквиру процеса придруживања обједини у један фонд који ће имати све особине и покривати исте области које сада покривају КАРДС, ИСПА и САПАРД.

Нови буџет обезбедиће средства за нови Инструмент за претприступну помоћ - ИПП (*Instrument for Pre-accession Assistance - IPA*) који ће пружати финансијску помоћ државама кандидатима, и потенцијалним кандидатима за пријем. Прву групу, за сада, чине Хрватска и Турска, а групу потенцијалних кандидата чине Албанија, Босна и Херцеговина, БЈР Македонија и Србија и Црна Гора. Помоћ која ће бити обезбеђена државама западног Балкана путем Инструмента за претприступну помоћ - ИПП биће програмирана и имплементирана у следећих пет области: подршка транзицији и изградња институција, регионална и

прекогранична сарадња, регионални развој, развој људских ресурса и рурални развој. Будући да су преговори око буџета за период 2007-2013. у току, није познато колика ће средства бити одвојена за помоћ Србији.

Србија као члан Европске уније

Будући да су користи од чланства у ЕУ многоструке овде ћемо само поменути у основним цртама који су то фондови који се за државу отварају једном када постане члан Европске уније. Као чланица ЕУ, Србија би имала приступ свим фондовима који постоје на нивоу ЕУ заједно са свим другим државама чланицама. Ту се пре свега подразумевају:

1. Европски фонд за гаранције и управљање у пољопривреди, који чини око 44% буџета ЕУ (у периоду 2000-2006 то је око 45 милијарди евра годишње);
2. Структурни фондови који служе за развој неразвијених региона, који чини око 35% буџета ЕУ (у периоду 2000-2006. то је око 35 милијарди евра годишње), и то су:
 - Европски фонд за регионални развој,
 - Европски социјални фонд,
 - Европски фонд за гаранције и управљање у пољопривреди,
 - Европски фонд за управљање у рибарству.

ОРГАНИЗАТОРИ:



Evropski pokret
Srbija



Delegacija Evropske
komisije u SICG



Владе Републике Србије
Канцеларија за придруживање ЕУ



STUDENTSKI KULTURNI CENTAR



Републике Србије
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
И СЦОПТА



ОПШТИНА ГРАД БЕОГРАД

ДОНАТОРИ:



European
Commission



Konrad
-Adenauer-
Stiftung

МЕДИЈСКА ПОДРШКА:

